
Andre Nõmm Äripäeva arvamusartiklis: õilis rahvapangandus või lihtsalt massiline vargus

26. oktoober 2023

Lähiajalugu on täis näiteid finantsmaailmast, kus üksikud indiviidid määravad läbikukkumise, jättes hea tehnoloogia tagaplaanile, kirjutab Finantsinspektsiooni juhatuse liige Andre Nõmm [arvamusartiklis Äripäevas](#).

Detsentraliseeritud rahandus (DeFi) esitab väljakutseid traditsioonilisele finantssüsteemile. Plokiahelal ja nutilepingutel põhineva rahanduse eesmärk on muu hulgas välja süüa sellised

traditsioonilised finantsvahendajad nagu pangad, investeerimisfirmad, aga ka kauplemisplatvormid, nagu näiteks börs ise. Netflix pealkirjastab dokumentaalfilmi GameStopi juhtumist teravalt kui „Eat the rich.“ Iseenesest pole ju selles kõiges midagi uut. Ühiskonnas on alati olnud neid, kes otsivad demokraatiast veel suuremat demokraatiat, järg on nüüdseks jõudnud ka finantssektori juurde.

Kümned tuhanded varastatakse paljaks

Kui kogenud pankrotihaldurid krüptokrahhi põhjustanud ettevõttesse FTX sisse astusid, siis mitte midagi sellist ei olnud nende silm enne näinud. Sellest miljardiorganisatsioonist ei suutnud nad eristada asjakohaseid üksusi ega kontrollisüsteeme, mis on traditsioonilisele finantsasutusele ja sellega seotud riskide juhtimiseks elementaarsed.

Nad võtsid selle kokku üsna halastamatult nagu „väike seltskond kogenematuid, vajalike oskusteta inimesi“. Õnnestumise või läbikukkumise keskmes on alati olnud inimene.

Krüptoteenuste puhul on palju argumenteeritud rahapesu võtmes, kuid veel suuremaks probleemiks on kujunemas see, et kümned tuhanded inimesed lihtsalt varastatakse üksteise järel paljaks. DeFi-le, mis läheb FTXi sarnastest detsentraliseeritud tehnoloogiad rakendavatest, ent keskselt juhitud krüptoteenustest sammu kaugemale ja detsentraliseerib ka teenuse valitsemise, tehakse suuri panuseid.

Kuid kuidas saavutada uudsete lahendite usaldusväärsus?

Kas inimene on teisele siiski nii hunt, et inimese finantside haldamine ja vahendamine keskse järelevalveta ja vastutusega ei saa mitte kunagi toimima? Kas detsentraliseeritud autonoomne organisatsioon (DAO) suudab selle ülesande kuidagi teisiti lahendada?

Oma raamatus "Inimkond: Palju töötav ajalugu" annab Rutger Bregman lootust, et enamik inimesi on sisimas siiski päris korralikud ning et inimese loomulik impulss on pigem koostöö kui teistele probleemide tekitamine ja me saame ajas selles üha paremaks. "See, mis võib täna tunduda naiivne, võib homme olla terve mõistus."

See on kindlasti lootus neile, kes DAO-le või DeFi-le suurelt panustavad, kuid lähiajalugu on juba sinna peale kirjutanud halastamatult uusi peatükke, kus endiselt üksikud inividid määravad läbikukkumise, jättes hea tehnoloogia tagaplaanile.

Inimese loomuse üle on argumenteeritud ka jagamismajanduse kaudu, näiteks taksondus ja hotellindus. Siin kardeti, et järelevalveta hakkame me nägema väga hirmsaid asju. Tuleb ka seda ette, aga midagi katastroofilist pole siiski juhtunud, ehkki tarbimine on massiivne. Muidugi DAO ja DeFi-ga paralleeli tõmbamisega tuleb siin olla ettevaatlik, kuna ka siin on mõlemas ärimudelil olemas teenuse platvormina tugev tsentraalne element, kes keskselt suuremaid hälbeid korrigeerib. Finantssektorist võib sarnase paralleeli tuua näiteks ühisrahastusega, kus ühise rahastamise mõistet tuleb võtta teatud reservatsiooniga.

Kõige taga on usaldus

Finantssektori ärisse sisenemine on kallis. Üks ebaõnnestunud hotellituba ei ole võrreldav eluks või äriks vajalike säästude kaotamisega. Teiseks põhjenduseks on süsteemse riski vähendamine, kuna finantsturud ja -vahendajad on üha enam üksteisega seotud. See põhjendab finantssektoris ka suurema sisenemise barjääri, kuid igaüks ei peagi tegevusluba saama. Usaldusväärse organisatsiooni ülesehitamine ning selle avalik kontroll ei ole ega peagi olema odav.

Üheks demokraatia edu aluseks loetakse ka tugevate institutsioonide olemasolu, ei ole see ka finantssektori toimimises teisiti. Isegi need, kes sarjavad traditsioonilisi panku, samal ajal tegelikult usaldavad neid. Kui uus fintech-teenus või -tehnoloogia võib inimesele olla sümpaatne, siis usaldusväärsust võitmata see tööle ei lähe.

Ei DAO-l ega DeFi-il ole suuremat perspektiivi seni, kui koodikirjutajad jätavad pahalastele tagauksed praokile. Iga pahatahtlik või hooletult kokku pandud DAO või DeFi nime alla koonduv protokoll teeb elu raskemaks neil, kes püüavad asju ausalt ajada.

Tagasi algusesse?

Kuidas detsentraliseeritud süsteemides tagada see, et selle oleks üles seadistanud eelkõige korralikud ja ekspertoskustega inimesed ning seejuures saavutatakse süsteemide tehnoloogiline kindlus, piisavad puhvrid läbikukkumiste või raskete aegade silumiseks ja demokraatlik debatt pimedas olevate algoritmide üle?

Senine süsteem on üles ehitatud põhimõttel, et lõppastmes on vastaspooleks konkreetsed inimesed, keske finantsvahendaja kaudu. Senine paradigma ei luba, et selleks on demokraatlikult läbi debateerimata või siis peremeheta käibivad algoritmid.

On ka täiesti võimalik, et jõuame läbi kaalumise tagasi sinna, kus me täna juba oleme. Kuna tänase finantssektori struktuuri juurde oleme jõudnud sadade aastate jooksul demokraatlike protsesside tulemusel, siis see tõenäosus ei olegi nii väike. Ei saa ka välistada, et detsentraliseeritud finantsteenustel on suur tulevik. Võimalik, et sinna jõudmiseks tuleb aga vahepeal mõni samm tagasi teha, otsida mõnes kohas paremat lahendust suuremast tsentraliseeritusest. Pole sugugi välistatud, et DAO teooria jõuab kunagi ka praktikas geniaalsete lahenditeni.

Andre Nõmm